



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Monumenta Paderbornensia**

**Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>**

**Amstelodami, 1672**

Paderae Fontes.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-7830**

PADERÆ FONTES.  
MEMORIÆ. SACRUM

HIC. UBI. FONS. PADERÆ. MEDIA. SURGENTIS. IN. URBE  
DUCO. VETUS. MAGNI. NOMEN. AB. AMNE. PADI  
MARTE. DIU. ANCIPITI. CAROLUS. CERTARE. COACTUS  
DELEGIT. CASTRIS. CONCILIIQUE. LOCUM  
JUSSIT. ET. HIS. UNDIS. LUSTRATAM. SUBDERE. GENTEM  
SAXONICAM. VERO. COLLA. SUPERBA. DEO  
HIC. LEO. ROMANA. DEDUCTUS. AB. URBE. SACELLUM  
SACRAVIT. PRIMUM. RELIGIONIS. OPUS  
HIC. SEDES. LONGO. FUIT. ORDINE. DEINDE. SECUTIS  
TERRARUM. DOMINIS. INCLYTA. CÆSARIBUS  
VIRGINIS. HIC. CONJUX. VIRGO. CUNIGUNDA. MARITI  
ACCEPTIT. MERITIS. REGIA. SERTA. COMIS  
VASTUM. ALIUS. SUBEAT. SEPTENA. PER. OSTIA. PONTUM  
NOBILIUS. NULLUS. ME. CAPUT. AMNIS. HABET

FERDINANDUS. DEI. ET  
APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCO-  
PUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR  
MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS  
COMES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-  
RO. DE. FURSTENBERG

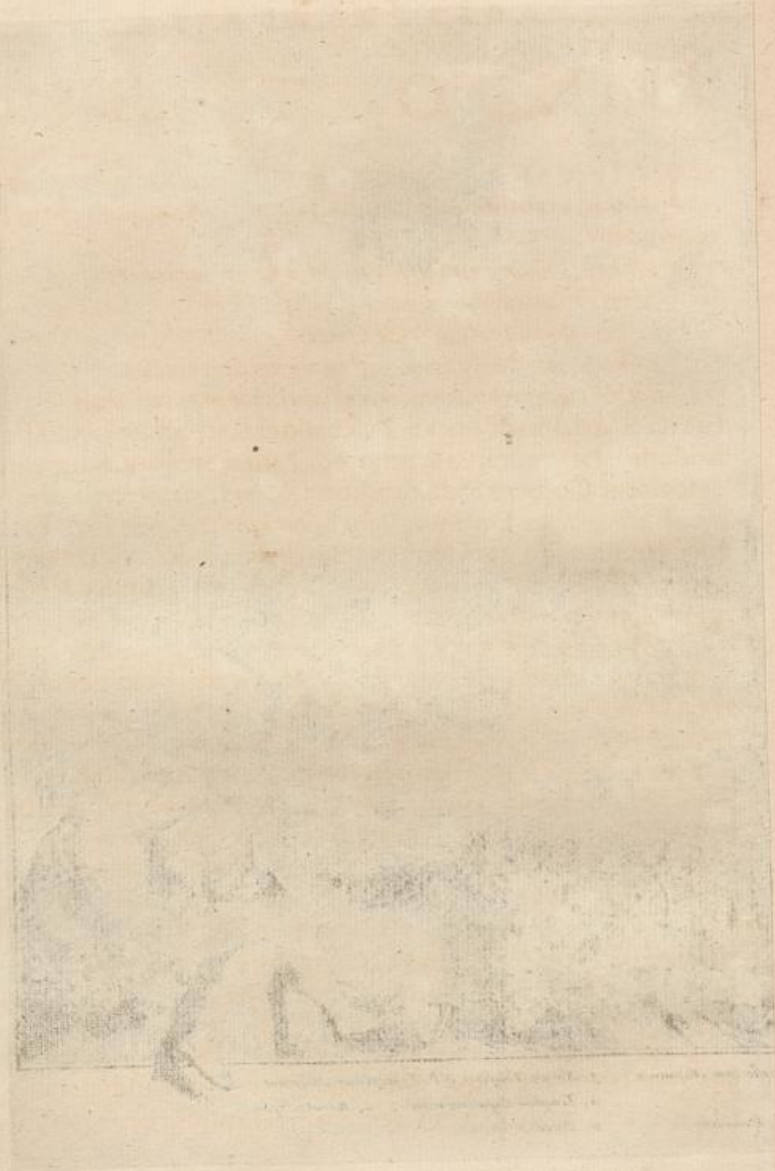
AD. FONTES. PADERÆ. CASTRIS. COMITIIS. ET  
FREQUENTI IMPERATORUM. REGUMQUE. GER-  
MANIÆ. ET. FRANCIÆ. HOSPITIO. AC. REGIA  
S. CUNIGUNDÆ. CORONATIONE. CELEBRATOS  
M. H. P

NO-





1. Kirche, Cathedrale, S. K. V. 2. Collegium S. Augustini 3. Hofkirche S. Michael, St. Augustinum, S. Marien  
 4. Hofkirche S. Marien, S. Marien 5. Hofkirche S. Marien, S. Marien 6. Hofkirche S. Marien, S. Marien  
 7. Hofkirche S. Marien, S. Marien 8. Hofkirche S. Marien, S. Marien 9. Hofkirche S. Marien, S. Marien  
 10. Hofkirche S. Marien, S. Marien 11. Hofkirche S. Marien, S. Marien 12. Hofkirche S. Marien, S. Marien



## N O T Æ.

I. **H**IC UBI FONS PADERÆ.] *Padera*, in carmine apud Canisium de Leonis III. ad Carolum adventu, *Patra* vocatur:

*Est locus insignis, quo PATRA & Lipa fluent ant,  
 Altus & in nudo campo jacet, undique largo  
 Vestitus spatio: celfo de colle videri  
 Namque potest legio omnis, & hinc exercitus omnis,  
 Castra Ducum & Comitum, radiantiaque arma virorum.*

In vita S. Adalhardi, per S. Paschasium Ratbertum, apud Bollandum 2. Januar. cap. 16. num. 66. *Pater* appellatur. ita enim describitur Corbeix Saxonix situs: *Est autem locus pergentibus ad ortum solis de fonte PATRIS, situs supra littus Wisire, &c.* Franciscus Irenicus lib. 12. Germanix Exegefeos *Padam*, alii *Padum*, *Padram*, *Pather*, nuncupant. *Pader* Gobelinus Persona, & communis loquendi usus retinet.

2. MEDIA SURGENTIS IN URBE.] Nomen hujus Urbis, pro cujusque scriptoris dialecto, variis modis enuntiat. In Adone Viennensi, *Paterbrurna* & *Padrabrunne*; in Annal. Canisii, *Paderbrunnen*, *Padenbrun* & *Padesbrunen*; *Patresbrunna* & *Patresbrunnas* appellatur in Joannis Tili Annalibus minoribus; in auctioribus, *Patresbrunna* & *Patresbrunno*; in fragmento Annalium Alex. Petavii, *Padresbrunnon* & *Padresburnon*; in Annalibus Loifelii, *Paderbrunnen* (uti & in aliis quibusdam) & *Padabrunno*; in vita Caroli M. per incertum, *Paderburnen* & *Paderburnum*; in ejusdem vita per Monachum Engolismensem, *Paderbrunnem* & *Padabruno*; in Poeta Saxone, *Pathalbrunnon* & *Paderbrunnon*; apud Eginhardum, *Padabruna*; in vita Ludovici Pii, *Patrisbruna*; in historia constructionis novæ Corbeix, *Patherbruna*; in Annal. Fulden. *Padrabrunno* & *Padrabprunno*; in hist. translationis S. Viti, *Patherbronna*. Vid. Bollandi notas in vitam S. Liborii, cap. 1. 11. quæ horum fontium sic meminit:

Y

Ac-

Accedit ad ornamentum loci, (Paderbornæ) saluberrimorum fontium intra ipsum oppidum in unum pariter alveum confluentium, incomparabilis tam species, quam numerositas; in tantum, ut eorum latitudini & amantitati similes esse alibi minimè compertum habeamus.

3. DUCO VETUS MAGNI NOMEN AB AMNE PADI. ] Vocis originem fontesque præ cæteris explicatè nobis descripsit Gobelinus in Cosmod. recito verba illius: Sciendum quod hic locus nomen trahit à fluvio ibi surgente, qui Pader dicitur, quem Carolus loci amantitate delectatus, vel fortè Saxones, qui olim de Italia, quam cum Longobardis invaserunt, reversi fuerant, de quibus suprà dictum est, à Pado fluvio Italia nominarunt: & inde fortassis est, quòd in literis Apostolicis scribitur Padeburnensis. Relatione quippe seniorum traditum esse dicitur, quod Carolus huic loco nomen indiderit: hic etenim fluvius, (quemadmodum Padus maximus fluvius Italia ex tribus fontibus sibi invicem propè surgentibus, ad pedes Alpium in unum alveum concurrentibus oritur) in pede montis ex tribus fontibus, quasi profundis ex abyssis, scaturiens, multis rivulorum decursibus, ab eodem monte concurrentibus, inter unius alvei ripas, intra mœnia civitatis excipitur. Et horum trium fontium quilibet Pader appellatur, tamen cum sua determinatione. Et fons versus occidentem extremus, prout à quodam piscatore hoc mihi referente, intellexi, à superficie effluentis aquæ usque ad fundamentum ejus, centum minus duobus pedibus altitudinis est: quemadmodum validè se mensurasse idem piscator fatebatur. Et hi tres fontes tantam profundentes aquarum abundantiam cum rivulis suis flumen generant, cui in tota Europa, quantum ad ortum ejus, simile non contingit reperire. Dilatat quippe gremium mox fontibus egrediens, quod intra civitatis, in qua surgit, mœnia viginti molarum rotas, quarum nulla posterior rota præcedentis aquam recipit, sicut jugiter fluit, indesinenter volvere potest. Neque quisquam miretur quod dixi huic fluvio nomen prædictum à Carolo fuisse inditum, quamvis ante ejus adventum apud incolas regionis aliquo certo nomine fuisse fluvium ipsum nominatum dubium non existit. Quoniam nomina fluviorum successu temporum, adventu novorum populorum aut Principum, & de cætero mutata quandoque legimus. Et verisimile est nomen pristinum Lippe fuisse, quod ex illo conjicio, quòd fluvius à nulla civitate, villa, vel vico, extra locum, in quo surgit, sub  
hoc

hoc nomine Pader, recipitur; quoniam statim in loco, in quo surgit, ad stadia quasi XV. duobus fluvii commiscetur, quorum quilibet isto minor est. Et inde omnium illorum trium fluviorum congregatio Lippe nominatur, quo nomine nullus illorum trium fluviorum simpliciter nominatur, sed fluvius qui occurrit ab oriente, qui respectu istius quasi rivus apparet, STRICTA LIPPA nominatur, utique ad differentiam alterius fluvii, qui etiam Lippe cum alia determinatione, vel sine determinatione sit vocatus, & major illo sit, cum nomina fluviorum minorum sibi concurrentium, sicut & aquam, soleant absorbere communiter. Et fluit sub hoc nomine Lippe donec Rheno commiscetur. Ita ille, ætat. 6. c. 38. p. 188. Certè familiare fuisse Franci peregrina nomina nostris locis inferre, & sic Remam, pagum ad Warnæ & Visurgis confluentes, à Remis urbe Archiepiscopali in Galliis; à Pado Italico Padum nostratem; ab Heristallo Francico Heristalum Saxonicum; à Corbeia Francica Corbeiam Saxonicam denominatam, scribit Meibomius in notis ad Irminfulam Saxonicam. Cui ex parte consentit Reinerus Reineccius, in notis ad Poëtam Anonym. p. 14. Ut contrà in Annalibus Franc. perpetuò legitur Paderborna. Est enim nomen à Padi fontibus. De his lectu dignissimum Cosmodromion Gobelini. Ibidem & hoc traditum. Padum, cum aliud antè nomen habuisset, ita à Carolo Mag. de Italico indigitatum. Sed hoc in medio relinquamus. Quamquam negari non potest, utrique multa communia esse. Atque ut Italicus inter fluvios Italiae maximus est, sic Germanicus tantum à capite aquarum vehit, quantum totius Europa nullus. Contrà, inquit Bollandus l. c. Alii à Romanis, cum iis in locis castra haberent, PADERAM dictum volunt ob eandem Padi similitudinem. Quod ut absque veteri auctore affirmare mihi non est animus, ita consentaneum rationi usuique non inficior, & accolarum traditione celebratum. Cæterum Poëta Anonymus ad An. 777. vetustum fuisse urbis nomen significat, ergò & fluvii, à quo urbi nomen:

— Conventum placiti generalis habere  
 Cum Ducibus se velle suis denuntiat illic.  
 Tanto concilio locus est electus agendo,  
 Quem Patherbrunnon vocitant, quo non habet ipsa  
 Gens alium naturali plus nobilitate  
 Insignem, qui præcipue redimitus abundat



Fontibus, & nitidis & pluribus, & trahit inde  
Barbarica nomen linguae sermone VETUSTUM.

Joanni Horrioni eruditissimo elegantissimoque Panegyrici Paderbornensis scriptori lib. II. cap. XI. videtur omnino incerta Paderæ nominis origo, ita enim ait: *Sed quid sibi vult illud Pather? Colligimus enim sic à majoribus enuntiatum esse, quòd ita crebro scriptum reperiamus, nimirum cum lingua Germanica veterem illam suam asperitatem retineret. Quemadmodum enim paulatim articulum THI molliùs pronunciarunt DIE, ita ex Pather fecerunt Pader. Testatur Gobelinus à Pado derivatum, qui, ut ait, ex tribus fontibus sibi invicem propè surgentibus ad pedes Alpium in unum abveum concurrentibus oriatur. Quæ descriptio non congruit cum iis quæ à Strabone, Plinio, Ptolemæo, Leandro Alberto de origine Padi memorantur. Sed faciamus non spectatam esse in hac appellatione tam accuratam similitudinem, si cui id sequi libebit, dicit à Pado factam esse Paderam, quemadmodum brachium Padi, quod est ad Ravennam, Padusam dictum accepimus. Reperitur quoque in *Annal. Carissi An. 777.* scriptum Padesbronnen, ubi videri possit deductum nomen ab eadem origine, atque ipsum Padi vocabulum. Refert enim Plinius lib. 3. c. 16. ex Metrodoro, Padum nomen accepisse ab arbore picea, quæ multa circa fontem, quæ Gallicè Pades dicatur. Verùm unde Saxonibus nostris, quos eo tempore quasi more ferino vixisse ait Venantius lib. 3. c. 7. ea eruditio & cognitio linguarum? Equidem malim fateri nescire me, unde illud PATHER, in nomine Patherborne; perinde atque obscurum est, quid sibi velit Mimigarna, in nomine Mimigarnaforde, quo aliquot sæculis dicta fuit ea Westphaliae urbs, quam hodie Monasterium nuncupamus.*

4. MARTE DIU ANCIPITI.] Eius luculentus testis est Eginhardus in vita Caroli M. qui causas & tempus belli Saxonici his verbis prodidit: *Post Longobardici belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum videbatur, repetitum est: quo nullum neque prolixius, neque atrocius, Francorumque populo laboriosius susceptum. Quia Saxones, sicut omnes ferè Germaniam incolentes nationes, & naturâ feroces, & cultui dæmonum dediti, nostræque religioni contrarii, neque divina, neque humana jura vel polluere, vel transgredi inhonestum arbitrantur. Suberant & causæ, quæ quotidie pacem conturbare*

bare poterant, termini videlicet nostri & illorum panè ubique in plano contigui, præter pauca loca, in quibus vel silvæ majores, vel montium juga interjecta, utrorumque agros certo limite determinant: in quibus cades & rapina & incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus adèò Franci sunt irritati, ut jam non vices reddere, sed apertum contra eos bellum suscipere dignum judicarent. Susceptum est igitur contra eos bellum, quod magnâ utrinque animositate, tamen majore Saxonum, quàm Francorum damno, per continuos triginta tres annos gerebatur. Plures eo bello tam ex nobilitate Francorum, quàm Saxonum, & summi honoribus viri, consumpti sunt: tandemque anno tricesimo tertio finitum est. Vid. Poëtam Anonym. vit. Ludovici Pii apud Pithæum.

5. DELEGIT CASTRIS CONCILIIIS QUE LOCUM.]

Anno 777. Rex (Carolus) post celebratam Norviomagi Paschatis festi solemnitatem, ad locum, qui Paderbrunna vocatur, generalem populi sui conventum in eo habiturus, cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus est. Eginhard. in vit. Caroli M. vita Caroli M. apud Pithæum, vita ejusdem per incertum auctorem tom. 11. script. hist. Francicæ, Annal. fragment. ex ms. Nazariano apud Freherum inter scriptores Francicos, Poëta Anonymus, Ado Viennens. Annal. Canisii, Regino.

An. 783. Cumque de loco pralii ad Paderbornam se cum exercitu recepisset, atque ibi castris positus partem exercitus opperitur, audit Saxones in finibus Westfalorum supra fluvium Asam congregari. Astron. apud Reuberum, vita Caroli M. per Engolismensem Monachum, Regino.

An. 785. Rex Carolus placitum habuit apud Paderbrunnon cum Francis & Saxonibus. Annales Francorum tom. 11. inter script. hist. Franc. Astron. apud Reuberum, vita Caroli M. per incertum auctorem tom. 11. inter script. hist. Franc. vita Caroli M. per Engolismensem, vita Caroli M. apud Pithæum, Regino.

An. 786. Ludovicus filius pro sapere & posse obedienter parens, occurrit (Carolo patri) ad Paderbrunnam, habitu Vasconum cum coevis sibi pueris indutus, amiculo scilicet rotundo, manicis camisia diffusis, cruralibus distentis, calcaribus caligulis insertis, missile manu se-

*rens: hæc enim delectatio voluntasque ordinaverat paterna. Vita Ludovici Pii apud Pithæum.*

An. 799. *Interim Rex in Saxoniam profectus Rhenum ad Lipeham transiit, & in loco qui dicitur Padeburnum positus castris confedit. Vita Caroli M. per incertum auctorem tom. II. script. hist. Franc.*

6. **JUSSIT ET HIS UNDIS LUSTRATAM SUBDERE GENTEM.** ] An. 777. *Dominus Rex Carolus publicam synodum habuit ad Paderbrunnen, ibi convenerunt omnes Franci & omnes Saxones, excepto, quod Widochindus rebellis exstitit, & cum paucis aliis sociis suis in Normandiam confugit. Ad idem placitum venerunt Saraceni de Hispania tres reges, Ibnalarabi & filius Devizesi, qui Latine Joseph nominatur, & gener ejus Alarviz, ibique multitudo Saxonum baptizata est. Vita Caroli M. apud Pithæum, Annal. Francorum inter script. hist. Franc. tom. II. Annal. Fuldenf. apud Freher. Ibi Saxones baptizati ingenuitatem, & omnem proprietatem suam, secundum morem gentis, abdicantes regi tradiderunt, si à die illa, & deinceps Christianitatem, & regi ac filiis fidelitatem abnegassent.*

7. **HIC LEO ROMANA DEDUCTUS AB URBE.** ] An. 799. *Leo Papa à Romanis in Letania majore lingua truncatà cruciatus, & per Wirundum Abbatem, & Winigisum Ducem Spoletanum ereptus, ad Carolum in Saxonia ad Paderbrunno deductus est. Annal. Fuldenf. apud Freher. vita Caroli M. per Engolismenf. tom. II. script. hist. Franc. Astronom. apud Reuberum, Poëta Anonym. Annales incerti auctoris apud Pithæum, Regino, Sigonius l. 4. hist. de Regno Italiae.*

Pompam, quâ Paderbornæ exceptus est LEO Pontifex, prolixè & accuratè descripsit, qui interfuisse videtur, vetus Poëta, diversus à nostro Paderbornensi, quem Reineccius edidit, & nos sæpe citavimus. Extat apud Henricum Canisium, cujus judicio putatur esse Alcuinus Flaccus, Caroli M. & S. Ludgeri præceptor. Libet attexere carmina, ut palam omnibus fiat, quo honore maximus Rex Pontificem Opt. Max. coluerit.

*Est locus insignis quo Patra & Lippa fluent ant,*

*Alius*

Altus & in nudo campo jacet, undique largo  
 Vestitus spatio, celfo de colle videri  
 Namque potest legio omnis, & hinc exercitus omnis,  
 Castra Ducum & Comitum, radiantiaque arma virorum.  
 Huc CAROLUS multis stipatus millibus Heros  
 Advenit, & tandem jurvat hic succedere rectis.  
 Missus Apostolici regalem tendit ad aulam  
 Interea, & summum manifestat quippe venire  
 Pontificem expulsam Romana à sede LEONEM  
 Civibus à propriis, & tot tolerasse recenset  
 Verbera commemorans extinctum lumine vultum;  
 Narrat & abscissam liquido de gutture linguam,  
 Nunc medicante Deo sanatum, & ab omnibus istis  
 Esse malis animis: stupet ipse exercitus omnis  
 Audita, & CAROLUS recoleudo somnia retrò,  
 Præteriti indicio agnoscens vestigia visus;  
 Hoc fore non dubitat, quòd tristes fundere fletus  
 Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.  
 Hinc jubet extemplo Pippinum occurrere magno  
 Pastori, pacem & placidam portare salutem.  
 Obvius ire parat genitoris jussa facessens  
 Pippinus, centum letus cum millibus ibat.  
 Ipse sedet solio CAROLUS Rex justus in alto,  
 Dans leges patriis, & regni fœdera firmat.  
 Utque videt patulo adversum se tendere campo  
 Pastor Apostolicus, centum cum millibus altum  
 Pippinum, geminas extendit ad æthera palmas,  
 Pro populoque preces effundens pectore largas.  
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis  
 Sternitur, & supplex vulgus ter susus adorat.  
 Mox LEO Papa solo Pippinum more benigno  
 Excipit, & sacris circumdans colla lacertis,  
 Heret in amplexuque diu placida oscula libans.  
 It comes, & supra se confert vertice toto  
 Pippinus, varias miscens sermone loquelas,

Inque

*Inque vicem diversa levant problemata verbo.*  
*Rex pius interea solium conscendit, & omnem*  
*Alloquitur populum CAROLUS venerabilis Heros.*  
*Ergo agite ô Proceres, inquit, quibus induite arma*  
*Ire estis soliti ad bellum, Martemque severum*  
*Temptare, & crudo vosmet confidere pugno,*  
*Pontifici celeri cursu occurremus opimo.*  
*Vix hæc dixit Heros: fremit undique turba tumultu,*  
*Tela manu glomerat, mox loricasque trilices*  
*Et latos clypeos, galeasque & spicula, pelta*  
*Ærata resonant; acies hinc inde videntur*  
*Ire equitum, sparsa nigrescunt pulvere nubes,*  
*Et tuba lugubri medio strepit aggere voce.*  
*Classica signa sonant, campi densantur aperti,*  
*Agmine cristatus fulgetque exercitus omnis.*  
*Tela micant pariter, vexilla levata coruscant;*  
*Armati incedunt, juvenes & freta juvenus*  
*Gaudet equis, siccus fervescit in ossibus ardor*  
*Audendi, ac CAROLUS medio micat agmine latus.*  
*Aurea crista tegit frontem, & conspectus in armis.*  
*Fulget, equo ingenti portatur ductor opimus.*  
*Ante Sacerdotum porrò castra, agmina ternis*  
*Stant divisa choris, in longis vestibibus alma*  
*Sacra crucis vexilla levant, & Præsulis omnis*  
*Adventum expectat Clerusque & candida plebes.*  
*Fam pater in campo CAROLUS vidit agmina aperto,*  
*Pippinum & summum Pastorem tendere contrâ*  
*Constat, & inque modum populum expectare coronæ*  
*Præcipit, atque aciem hinc dividit urbis ad instar.*  
*Ipse autem medio consistere in orbe beatus*  
*Præsulis adventum expectans, & vertice toto*  
*Altior est sociis, populum supereminet omnem.*  
*Fam LEO Papa subitque externo se agmine miscet.*  
*Quàm varias habitu linguas, tam vestis & armis,*  
*Miratur gentes diversis partibus orbis.*

Ex-

Extemplo properans CAROLUS veneranter adorat,  
 Pontificem amplectens magnum, & placida oscula libat,  
 Inque vicem dextras jungunt, pariterque feruntur  
 Gressibus, & multo miscentes verba favore.  
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis  
 Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat,  
 Pro populoque preces ter fundit pectore Præsul,  
 Rex pater Europæ, & summus LEO pastor in orbe  
 Congressi, inque vicem vario sermone fruuntur.  
 Exquirat CAROLUS casus auditque laborum  
 Diversos, sceleris populi impia facta stupefcit,  
 Miratur geminas jam dudum luce fenestras  
 Extinctas, & nunc reparatum lumine vultum,  
 Truncatamque loqui miratur forcipe linguam,  
 Alter in alterius conspiciunt lumina vultus,  
 Et parili sedis tendunt ad culmina gressu.  
 Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,  
 Alternis vicibus modulantes carmina laudum;  
 Atque Creatori grates laudesque frequentant,  
 Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,  
 Et desperatam condebat in ore loquelam.  
 Exoritur clamor, vox ardua pulsat olympum.  
 Intrat Apostolicus, CAROLO ducente beato,  
 Tempia Creatoris, solito solemnitate more  
 Concelebrare, pio Missarum sacra favore.  
 Exhinc officii divinis ritè peractis  
 Invitat CAROLUS celsa inter tecta LEONEM.  
 Clara intus pictis conlucet vestibus aula,  
 Auro ostro ornantur hinc inde sedilia multo.  
 Ad mensas resident lati, variisque fruuntur  
 Deliciis, medio celebrant convivium tecto;  
 Aurea namque tument per mensas vasa salerno.  
 Rex CAROLUS simul & summus LEO Præsul in orbe  
 Vescitur; atque bibunt pateris spumantia vina.  
 Post latas epulas & dulcia pocula Bacchi,  
 Z

Multa

*Multa pius magno CAROLUS dat dona LEONE.  
Hinc letus repetens aula secreta revisat  
Rex; & Apostolicus repetit quoque castra suorum:  
Cum tali à CAROLO LEO sit susceptus honore,  
Romanos fugiens propriis repulsus ab oris.*

8. SACRAVIT PRIMUM RELIGIONIS OPUS.]

Hujus rei testis est antiquus scriptor vitæ S. Liborii apud Bollandum, c. 11. pag. 88. §. 5. *Nam & vir sanctissimus & verè Apostolicus Papa sedis Romana, LEO nomine, injusta civium odia perpeffus, illic eum (Carolum) adiit, pro sedandis contra se ortis similitatibus, imperialem opem questurus. A quo cum ingenti, ut par erat, honore susceptus, religiosum ejus ac salutare Christianitatis dilatanda studium nobiliter inchoatum, Apostolicâ auctoritate firmavit, atque in Ecclesia tunc ibidem noviter constructa quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias Protomartyris Stephani, quas secum Româ detulerat, collocavit; fiducialiter id Principi promittens, quod oratorium illud, tanti Martyris patrocinio munitum, non ulterius passurum foret injuriam, quam, ipso referente, prius ei contigisse cognovit, ut videlicet ob incolarum loci perfidiam, & odium in religionem Christianam, aliquoties igni traderetur. Et ob hanc maximè causam easdem reliquias ibi, rogatu Imperatoris, recondidit; non sine effectu congruo fiducia sponsionisque suæ, cum nihil tale postmodum illic perpetratum esse certissimum sit. Eadem fere habet auctor vitæ B. Meinwerci apud Browerum n. 1. p. 13. Gobelinus Persona in Cosmod. ætat. 6. cap. 38. insuper addit diem Leoninæ consecrationis: sed utrùm rectè, vide in Notis ad Monumentum Eresburg §. 8. Verùm audiamus Gobelinum. Pontificatus Hatumari primi Episcopi Paderbornensis anno 4. Leo Papa III. venit ad Carolum in Paderborne, querens de injusta Romanorum persecutione, quem Carolus honorificè suscepit, & rogavit ut Capellam quandam ibi noviter constructam, cum jam Ecclesiam, quam præsens ibidem erexerat, ipsi rebelles vastaverant igne, dignaretur consecrare. Qui precibus Regis gratanter susceptis, in eadem Capella altare in honorem S. Stephani Protomartyris devotè consecravit, ac reliquiis ejusdem Martyris, quas secum Româ detulerat, in eodem altari reconditis, visitantibus eandem Capellam in anniversario dedi-*

*catio-*

cationis ipsius, qui est VIII. Idus Decemb. de benignitate Sedis Apostolica magnas indulgentias concessit, & sedem ibidem Episcopalem auctoritate Apostolica confirmavit. Vid. adhuc Crantzius Metrop. lib. I. cap. II. Casp. Bruschium, & Kerstenbrochium in catalogo Ep. Paderb. Baronium ad annum 799.

9. HIC SEDES LONGO FUIT ORDINE DEINDE SECUTIS.] Unde non immeritò ab Erinhero, qui vitam S. Heimeradi Presbyteri, tutelaris Hafungensis, versibus descripsit, appellatur SEDES REGALIS. Sic enim ille ingressus sermonem de B. Heimeradi cum Meinwerco Antistite congressu:

*Est locus egregius Patherbrunnon vocitatus,*

*Is quoque REGALIS SEDES, & Pontificalis.*

Hactenus illa produximus, quibus Paderborna à Carolo M. celebrata; nunc uti à cæteris Imperatoribus ac Regibus sit frequentata ac decorata, paucis subjungamus.

An. 815. Ludovicus in loco, qui dicitur Paderbrunna, generalem populi sui conventum habebat. Ibi ad eum omnes orient alium Sclavorum primores, & legati venerunt. Astron. apud Reuber. vita Ludovici Pii incerto auctore apud Pithæum, Adelmus Benedictinus, Annal. Franc. apud Freher. pag. 416. Chron. Hildesienfense tom. II. inter scriptores hist. Francicæ: An. 815. anno secundo imperii, HLudovicus Imperator suum placitum cum Francis in Saxonia ad Paderbrunnon habuit, & illuc venit filius ejus HLotharius Rex Bojariorum, & alius filius ejus, Pippinus Rex Aquitaniorum: Bernardus quoque filius Pippini Rex Longobardorum. Et erat illud placitum Kalend. Julii mensis. Eiusdem placiti meminit libellus de translatione S. Viti, & institutione novæ Corbeicæ à Meibomio editus.

An. 845. HLudovicus tempore autumnii in Saxonia apud Paderbrunnon generale placitum habuit, ubi fratrum suorum, & Nordmannorum, Sclavorum quoque, & Bulgarorum legationes suscepit, audivit & absolvit. Annal. Fuldenfes apud Freherum, & apud Pithæum tom. II.

An. 958. Otto divinâ gratiâ Rex, ob remedium animæ suæ, ad interventum dilectæ conjugis suæ Adelheidæ, & amantiſſimi fratris sui



*Brunonis Archiepiscopi, Sanctimonialibus, Deo sanctaeque Mariae semper Virgini, & sancto Cyriaco devotè servientibus, in proprium donavit quicquid Malhure in Gifci marcà habuit. Signum Domni Ottonis invictissimi Regis. Luidulfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicancellarii recognovit. Data VII. Kal. Jul. An. Dom. Incar. DCCCCLVIII. Ind. I. regnante piissimo Rege Ottone Anno XXIII. Actum Patherbrunnon. Amen.*

An. 1013. *In proxima quadragesima Rex (Henricus) ad Werlu veniens, diu cholicâ passione ibi infirmatur, & multa per visionem sibi revelata sunt. Ad ultimum lacrymis & oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad praedestinatum non valuit pervenire locum, Paschale festum, cum Meinwerco sibi admodum familiari, in Patherbrun dignâ veneratione peregit. Ditmari Chron. lib. 6. pag. 81. vid. etiam Broweri scholia in vitam B. Meinwerconi. 22.*

An. 1014. *Imperator hæc audiens de tantorum detrimento patrum turbabatur, qualiterque loca bene suppleret vacua, cum familiaribus suis tractavit, & Natalem dominicum in Patherbrun festivo peregit gaudiis. Ditmari Chron. lib. 8. pag. 91.*

An. 1016. *Imperator (Henricus) Christi nativitatem Patherbrunna celebravit. Chron. Hildesienfense inter script. hist. Franc. tom. III.*

An. 1017. *Cesar verò (bellum moturus magnis copiis adversus Boleslaum Poloniæ Ducem) ad orientem tendens, Imperatricem (Cunigundam) ad se in loco, qui Patherbrunnum dicitur, venire jubet. Inde ambo usque ad Magdaburg profecti. Ditmari Chron. lib. 7. pag. 30. & ibidem dedit diploma, quo IV. Idus Junii B. Meinwerco Episcopo Paderbornensi certa pradia largitur.*

An. 1018. *Imperator (Henricus) Natalem Christi Patherbrunnen, Pascha Babenberg egit. Chron. Hildesienfense inter script. hist. Franc. tom. III.*

An. 1021. *Heinricus divinâ gratiâ Romanorum Imp. Aug. Meinwerco Episcopo & Ecclesiæ Paderborn. Comitatum Dodiconis Comitum, quem dum vixit, tenuit, situm in locis Hessiga, Netga, Nibterga, cum omni legalitate in proprium concedit atque largitur. Data XIII. Kal. Mart.*

*Mart. Indictione IIIII. Anno Dominica Incarnat. MXXI. Anno verò Domni Heinrichi secundi regnantis XVIIIII. Imperii autem VIII. Actum Paderbrun. feliciter. Amen.*

An. 1023. Heinrichus divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator Augustus, ad interventum dilectissimæ conjugis suæ Cunigundæ Imperatricis Augustæ, Paderbrunnensi Ecclesiæ quoddam suum prædium Hohunseli dictum, situm in pago Westfalon, in Comitatu verò Bernardi Comitis, cum omnibus ejusdem prædii pertinentiis concedit & largitur. Signum Domni Heinrichi Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti. Gunterius Cancellarius vice Aribonis Archiepiscopi recognovit. Datum XVI. Kal. Febr. Indict. VI. Anno Dominica Incar. MXXIII. Anno verò Domni Heinrichi secundi regnantis XXI. Imperii autem ejus VIII. Actum Paderbrunnon feliciter. Amen. Idem eodem loco & anno, XVIIIII. Kal. Februarii, Paderbrunnensi Ecclesiæ quoddam prædium suum Steini dictum, situm in pago Westfalon, in Comitatu verò Bernardi Comitis concedit & largitur. Idem eodem anno, die, & loco, Monasterio Cofungensi donat juris sui prædium Hardinghuson.

An. 1025. Conradus Rex primum suæ felicitatis annum in Nat ali Domini Munda initiavit, & Epiphaniam Paderbrunnensi civitate more regio peregit. Inde post Epiphaniam Hildenesheim venit. Chron. ms. apud Christoph. Browerum, vid. ejusdem scholia in vitam B. Meinweri num. 93.

An. 1030. Imperator Nat alem Christi Paderbronne egit, ubi Aribon Metropolitanus, in sancto die inter Missarum solemniam publico sermone habito, licentiam ab Imperatore, & confratribus Romam pergen di rogavit, simulque à Clero & populo indulgentiam sibi à Deo impetrari postulavit. Sicque post Purificationem S. Mariæ iter assumens Romam adiit. Vita S. Godehardi apud Browerum cap. 10. Eadem habet Chron. ms. apud Christoph. Browerum, vid. ejusdem scholia in vitam B. Meinweri num. 500.

An. 1031. Indict. XIV. Conradus Imperator Nat alem Domini Paderbrunnen, & Pascha Nuvimago feriavit. Chron. Hildes. inter script. hist. Franc. tom. III.

An. 1032. Conradus divinâ favente clementiâ Rom. Imp. Aug. confirmat donationes à venerabili Meinwerco factas Abdinghoffensi Mo-

nasterio. Data XIII. Kal. Febr. Indiēt. XV. An. Dom. Incarn. MXXXII. An. verò Domni Chonradi secundi, Regni VIII. Imperii autem V. actum Paderburn. in Dei nomine feliciter. Amen.

An. 1033. Imperator Natalem Domini Patherbrunna, Pascha Niu-magen feravit. Chron. ms. apud Browerum, vid. scholia ejufdem ad vitam B. Meinwerci num. 121. Chron. Hildesienf. cit.

An. 1035. Imperator Pascha Patherbronna; Ascensionem Seligan-stadt; Pentecosten autem Bavenberg celebravit. Chron. ms. apud Christoph. Brow. l. c. Chron. Hildesienf. l. c.

An. 1036. Imperator Pascha Ingelenheimi feriatu est; Ascensionem verò Domini, Paderbrunne; Pentecosten, nativitatēque Johannis Baptistæ Niumagi. Crusius in Annal. Suev. lib. 6. part. 2. cap. 8. Chron. Hildes. cit.

An. 1043. Henricus Imperator Pentecosten egit Paderborna. Gerhard. Cleinsorgius in Annal. Westphaliæ ms.

An. 1051. Imperator (Henricus) Pentecosten celebravit Padelbrunnen; ubi Bardo Archiepiscopus (Moguntinus) ad Missam habito sermone, obitum suum instare prædicens, orationi fidelium se commendavit, qui eodem mense discessit. Lambertus Schaffnaburgensis.

An. 1056. Imperator (Henricus) regressus de Italia sanctum Pascha Padelbrunna celebravit. Lambertus Schaffnab.

An. 1152. Fridericus I. Imperator, teste Bernardo Episcopo Paderborn. jura Advocati Ecclesiæ Marnensis declarat, diplomate Paderborna dato. Indiēt. XII. Anno Domni Regis Friderici primo. Auberti Miræi notitia Ecclesiarum Belgii cap. 158. pag. 402.

An. 1212. Otto IV. Imp. cum fratre suo Henrico Saxonie Duce, & Rheni Palatino, in aquas propemodum partes Saxoniam divisit Paderborna. Matthæus Paris in hist. majore, citatus à Marquardo Frehero in responso ad epistol. monitoriam Christophori Gewoldi, in causa Palatina, edita Heidelbergæ An. 1614.

A. 1375. Karolus Imperator volens Wenceslaum filium suum promoveri ad regnum, partes Westfaliæ pertransit, & veniens Paderbornam à Domino Henrico Episcopo, ac Clero, ac civibus reverenter susceptus est. Et postquam unâ nocte moram traxit ibidem, Henricus Episcopus ipsum recedentem honorificè prosecutus est. Gob. Person. Cosmod. atat.

ætat. 6. cap. 71. pag. 248. vid. etiam Panegyric. Paderborn. lib. 2. cap. 13.

10. VIRGINIS HIC CONJUX VIRGO CUNIGUNDA MARITI.] An. 1002. *Indict. xv. novus Rex Henricus S. Laurentii Natalem Paderbrunnen celebravit. Et ibi Domna Cunigundis regalem benedictionem, & coronæ impositionem à Willigiso Metropolitano suscepit. Sed & Sophia ad Gandeshemensè regimen electa, obtentu Principum, Domni Bernwardi (Hild. Episc.) licentiam à Palligero benedicendi ibidem obtinuit. Chron. Hildesienfè sæpius citatum, vita S. Bernwardi apud Browerum, vita S. Godehardi apud eundem, vita B. Meinwerzi apud eundem. Quæ autem in ipsa Reginae consecratione, ceu sereno tempestas intervenerit, coortis in arma mutua Bavaris & Saxonibus, ex Adelboldo de rebus gestis S. Henrici, apud Jacobum Gretferum in Divis Bambergensibus, licet cognoscere: Interea Regi à Saxonia in regnum Lothariense properanti Gruona occurrit uxor sua, Domna Cunigunda nomine jam extans; sed re citò Regina futura. Indè enim Paderbronam veniens in festo S. Laurentii acclamatur, benedicitur, coronatur, & fit Kuninga Kuninga, quod Latine interpretari potest Regia Regina. Sed ut nunquam serenitas, quam non sequatur nubilositas, sic raro jocunditas, quam non sequatur adversitas. Nam in benedictione Regina cunctis exultantibus Bavarii (quorum mos est in aliena terra velle, quod in sua volunt) circa civitatem fruges colligere, & agricolas sua defendere volentes irrationabiliter ceperunt tractare. Quæ res indigenas commovit, & ad resistendum etiam fortiter animavit. Domestici igitur Regis, & indigena, invalescente contentione, consuunt, concurrunt, conveniunt. Pugna gravis oritur, ex domesticis Regis juvenis unus interficitur, frater scilicet Domni Eilberti, qui tunc temporis erat Cancellarius, postmodum verò Frisensis factus est Episcopus. Hujus interfectione omnes Regis fideles commoti graviter, civis ceperunt persequi, & eos persequendo insatiabiliter grassari. Et nisi regiam potestate retinerentur, omnes usque ad internecionem prosequerentur. Cum plurima igitur difficultate sedato tumultu, castigatisque illis quorum stultitia causa seditionis exstitit: inde Rex Dinsberg properat, & illic Lothariensium adventum expectat.*

II. NOBILIUS NULLUS ME CAPUT AMNIS HABET.] Præter Pontificis Max. Imperatorum & Regum hospitium, regalem S. Cunigundæ coronationem, externorum Principum legationes, Francorum & Saxonum conventus, & castrorum metationes; *caput Paderne* nobilitat singularis amœnitas, & aquarum copia vix usquam uberior admirabiliorque, in Pannegyrice Paderborn. Joannis Horrionis ad vivum depicta, lib. 2. cap. 7. Quod si, ut est apud Strabonem, Gymnasio liberalium artium, quod erat Tharsi in Cilicia, Cydnus amnis, cujus saluberrima aqua ferebatur, plurimum celebritatis attulit, nihilne habebit ad illustrandam Paderbornæ Academiam; hæc salubrium fontium copia, quibus ambigere possis, plusne palati & valetudinis, an aspectus & voluptatis gratiâ delecteris? Neque enim sentio, quæ possit species esse jucundior, quàm trium fontium in media urbe, ex eodem colle, modico intervallo exorientium, tantamque subito vim aquarum erumpentium, ut, non modicis effusi rivis, antè in unum alveum visendo sanè agmine confluant, compluresque molas frumentarias prius versent, quàm se effundant è manibus. Quanta amœnitas singulorum cum seorsim fluunt? quanta omnium cum uno amne labuntur? quàm juvat aquam ipsam omni crystallo puriorem intueri, & imascentes viridissimas herbulas numerare? quale spectaculum anaticulas, & cygnos videre in mediis undis pendulos, suspensâ caudâ, nitentibus contra profluentem pedibus, prono rostro piscantes? quæ voluptas, ne seræ quidem bruma inclementiâ unquam eripitur. Quâ enim tempestate nive omnia facta sunt & gelu, non modo intra urbem, sed etiam non modico foris spatio, ne secundum quidem ripas, ut fert mos cæterorum amnium, vel in tenuissimas crustas congelat. Quid quod eodem tempore peregrinas aves ad se noster amnis allicit, quæ fluviiis assuetæ, ubi glaciæ cæteris prohibentur, ad hunc confugiunt? Æstate verò, potestne quicquam illis viridariis, hortis, pomariis, quibus utraque ejus ripa prætexitur, esse formosius? Non enim nunc vacat aquam commemorare totâ propè urbe per canales singulari artificio dispensatam, non salientes fontes, non piscinas, non lavatrinas, non sexcenta commoda. Quod si collibitum erit egredi urbe, quem non delectet cursum ejus prosequi, modo pleno incedentis amne, modo divisis quasi copiis insulas ambientis, modo vario flexu,

*flexu, & grato errore per virentia prata serpentis, modo limpidissimos rivos amplectentis sinu, modo celeberrimum Romanis Annalibus flumen Luppiam, vel cum jaçtura sui nominis generantis? Sed concludamus has Paderæ notas insigni elogio Gobel. Personæ in Cosmodr. ætat. 6. cap. 38. quod ipse ab antiquo scriptore Vitæ S. Liborii est mutuatus: Ad hunc locum Karolus sæpè divertit, quoniam ut scribit quidam, qui postea in eodem loco, tempore Arnulphi Regis, vitam duxit religiosam: HIC LOCUS VIRIS OMNI NOBILITATE GENERIS ANIMIQUE SEMPER INSIGNIBUS ABUNDABAT, UT NON ESSET DUBIUM, QUIN PATRIA CIVIBUS ET CIVES PATRIÆ CONGRUERENT, AC SIBI UTRINQUE ORNAMENTO FORENT.*

